

Het huis Guarda te Breukelen

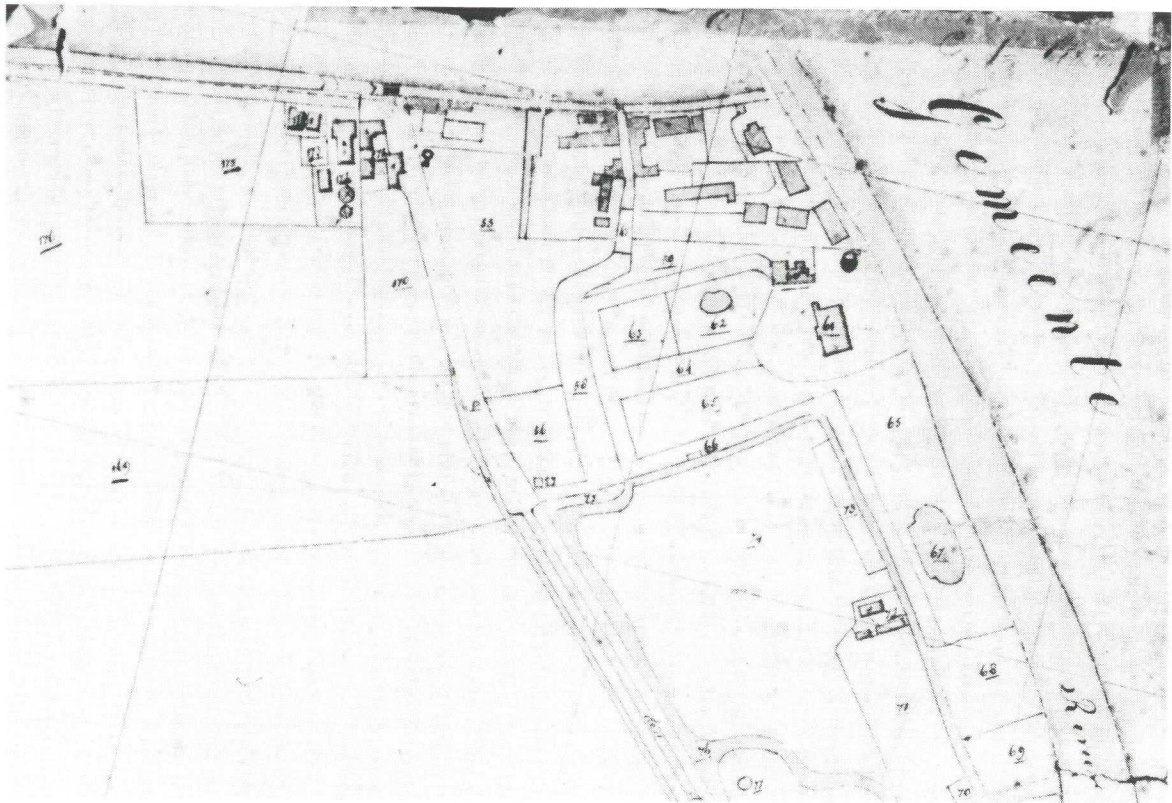
H.J. van Es

Griftenstein 19, 3621 XJ Breukelen

Wie op de Markt met zijn rug naar Boom en Bosch gaat staan, en dan naar de gevels van de tegenoverliggende huizen aan de Straatweg kijkt, ziet dat drie van de vijf een naam dragen. Naar het meest rechtse moet u maar niet te lang kijken, want dat vroeger zo deftige huis staat er nu wat schreeuwerig bij. Twee van de drie huizen onder één kap hebben een begrijpelijke naam: Noordwijk en Middenburg. Het derde is naamloos, maar zou Zuidwijk kunnen heten. Op het grote huis links daarvan staat de vreemde naam "Guarda". Dat is Spaans en betekent "wachter". Sommigen van u zullen weten, dat de eigenaar van dit huis, oud-notaris T.C. Akkerman, een band heeft met Latijns-Amerika doordat zijn vrouw afkomstig is uit Mexico. In 1985 heeft hij zelfs een Aztekenmotief in zijn nieuwe pannendak laten leggen. Zijn liefde voor de midden-amerikaanse cultuur zou de Spaanse naamgeving van dit huis hebben kunnen verklaren. Toch is dit een verkeerde gedachte, want het huis draagt deze vreemde naam al vanaf het stichtingsjaar 1884. Misschien is er een verklaring voor deze naam te vinden in de bebouwingsgeschiedenis van dit stukje Straatweg.

Het terrein tussen de Stationsweg en de J.E. Boutstraat behoorde vroeger tot de twee panden die toen aan de zogenaamde Poeldijk (thans Stationsweg) stonden: de herberg Het State Wapen en de boerderij De Poel. Op de oudste kadasterkaart met bijbehorende perceelbeschrijving¹ uit 1832 is dit goed te zien. Sectie C nummer 170 en 171, met een oppervlakte van 48 roeden en 60 el, was eigendom van Jan de Kruyff Sr., kastelein te Breukelen. Nummer 172 t/m 181, met een oppervlakte van 11 bunder 46 roeden 40 el, behoorde toe aan Jan van Ginkel, boer te Breukelen. Zijn land had dezelfde diepte als de tuin van Het State Wapen, maar strekte zich langs de Poeldijk naar het westen uit tot aan de Broekdijk. De strook grond ten zuiden hiervan tot het midden van de huidige Willink van Collenstraat behoorde tot de buitenplaats Boom en Bosch. Het omvatte de kadastrale percelen 165 t/m 169 en had een oppervlakte van 6 bunder 37 roeden 70 el. Dit bouw- en weiland strekte zich ook uit van de Straatweg tot de Broekdijk. Ten zuiden van deze percelen begonnen de landerijen van Nijenrode, waarop na 1900 nog een pastorie, een kerk en de boerderij "Griftenstein" zijn gebouwd. De oude kasteelboerderij, waarop in 1832 al een Van der Grift woonde, ligt nog steeds in de zuidoosthoek van deze landerijen, vlak bij de bosrand.

Tussen deze boerderij en Het State Wapen was in 1832 nog geen enkele bebouwing, met uitzondering van een theekoepel op het zuidelijke stuk van de herbergtuin (nr. 170 tuin en koepel 40 r 40 e). Op de kadasterkaart is deze koepel helaas niet ingetekend, maar omdat men theekoepels vaak tegen de grenzen van een perceel plaatste, neem ik aan dat hij op de hoek

Afb. 1. Minuutplan 1832.

van de J.E. Boutstraat heeft bestaan. Na de verbouwing van Het State Wapen in 1845 wordt de koepel niet meer vermeld; waarschijnlijk zal hij toen afgebroken zijn.

Het logement was in 1824 overgegaan van vader Jan op zoon Dirk de Kruijff. Deze verkocht het in 1835 aan de heer M.A. Sinkel te Amsterdam, die het in 1849 naliet aan zijn nicht (?) Emelien Moorman². Zij was getrouwd met F.L. Kübats, die in 1835 kastelein van Het State Wapen was geworden³. Na haar overlijden op 23 januari 1850 werd Ferdinand Ludwig eigenaar. Hij was op 11 februari 1811 in Lingen bij Hannover geboren en overleed te Breukelen op 27 december 1876. Zijn dochters Maria Elisabeth en Maria Agnes Kubatz (nu zonder Umlaut en met een z!) hebben de zaak tot 1886 voortgezet.⁴ Kwam de oudste dochter in geldnood doordat ze de vier andere kinderen hun vaderlijk erfdeel moest uitkeren? Misschien, want in 1880 verkocht zij een stuk grond van 29 roeden en 80 el - en dat was meer dan de helft van de tuin - aan Herman Daniël Willink van Collen. Deze liet er vijf villa's op bouwen om die te verhuren.

Het eerste huis kwam in 1882 gereed⁵; er is nu een winkel voor elektrische artikelen gevestigd. Het was 34 jaar lang kantoor en woning van notaris Jan Jacob Schalijs.⁶ Toen de notaris en zijn vrouw respectievelijk op 29 en 30 december 1916 overleden waren, betrok hun schoonzoon N. Mijnlieff de woning. Hij was huisarts en verkocht het pand in 1920 aan zijn

opvolger Klaas de Snoo. Deze verhuisde in 1935 naar zijn nieuwgebouwde woning op Markt 16, waar tevoren de theekoepel van Boom en Bosch had gestaan.

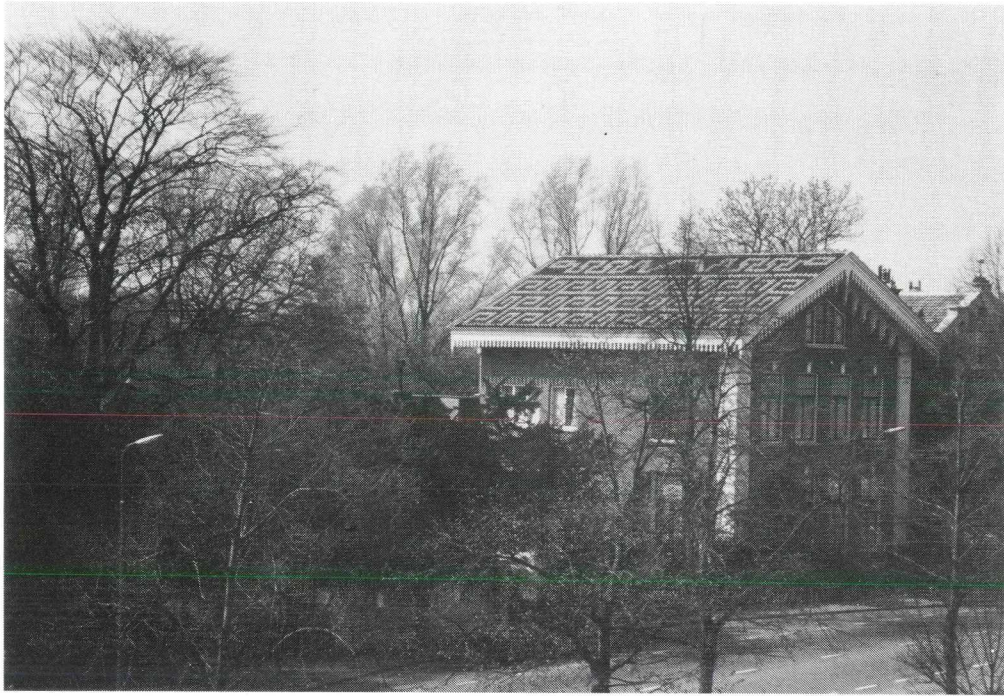
Op het bouwterrein aan de Straatweg kwam in 1883 een blok van drie huizen. In het dossier van het Posthuis⁷, dat Willink van Collen tegelijkertijd aan de oostkant van de Straatweg liet bouwen, vond ik een aantekenbriefje met de kadastrumnummers van zijn nieuwe huizen aan de overkant van de weg. Er stond genoteerd: "In voormalige tuin van Kubats de nummers 1355 (notaris) 1366 t/m 1369 resp. C. Kasteleyn (zuidhuis) Bianchi (middelhuis) Leopold (noordhuis) en Oud Guarda op de punt". Willink van Collen vergiste zich in noord en zuid, want de veehouder Kasteleyn kwam op nummer 1366 in het noordhuis te wonen en de rijks- en gemeenteontvanger Leopold op nummer 1368 in het zuidhuis. Opmerkelijk is echter, dat hij perceel nummer 1369 "Oud Guarda" noemde.

Het huis dat hij daar in 1884 liet bouwen kreeg dan ook de naam "Guarda". Het stond als een wachter aan de zuidelijke toegangsweg tot het dorp en was het eerste huis waar men langs kwam. Wat "Oud Guarda" geweest is, weten we niet. Op oude kaarten is geen bebouwing te vinden die deze naam gedragen kan hebben. We hebben alleen ons koepeltje uit de kadastrale legger van 1832 tot 1845. Ik neem dus voorlopig maar aan, dat de oude theekoepel van Het State Wapen de naam Guarda heeft gehad. Het is ook niet onwaarschijnlijk: zo'n koepel had wel iets van een wachthuisje, van een uitkijkpost.

Het nieuwe Guarda werd in 1886 de woning van burgemeester Jean Theodore Adrien Braams. Hij waakte er over ons dorp tot 1910, samen met

Afb. 2. Huize Guarda omstreeks 1920 (zie M. Verkuil, 1988. Spaarbank voor Breukelen en Omstreken 1846-1987, Eigen uitgave van de Spaarbank Breukelen en Omstreken, Breukelen, blz. 46).

Afb. 3. Huize Guarda, 1986 (foto T.C. Akkerman).

zijn vrouw, vier kinderen, een kinderjuffrouw, een keukenmeid en twee dienstboden.⁸ Daarna woonde er tot 1919, met minder personeel maar wel met vier kinderen, jonkvrouwe T.P. Röell, weduwe van Jhr. F.A. Backer. In 1920 kwam er een echte wachter, de commandant van het 7e District van de Rijksveldwacht, Jhr. Dirk P.M. Graswinckel, die er tot 1930 woonde. Toen werd het huis gekocht door notaris Eilard Berend van Julsingha, die het vergrootte en verbouwde. De voordeur aan de Straatweg verdween en achter aan de zijkant van het huis kwam een nieuwe entree. De garage zal er toen ook zijn bijgebouwd. Notaris Van Julsingha verkocht het huis in 1947 aan zijn opvolger Anthonie Hendrik Doude van Troostwijk. In augustus 1963 werd Guarda eigendom van notaris Teunis C. Akkerman, die het tot op heden bewoont.

Toen in 1985 het oude zinken dak vervangen moest worden, wilde de heer Akkerman een pannendak zoals hij in Beaune (Bourgondië, Frankrijk) op het oude ziekenhuis "Hotel Dieu" had gezien. Hij heeft in Frankrijk de fabrikant opgespoord die nog zulke pannen maakte. Guarda met een dakhelling van 27° vereiste Romaanse pannen (zogenaamde nonnen en monniken) en daarmee konden geen figuren gelegd worden zoals op het gasthuis in Beaune. De heer Akkerman is toen zelf een patroon gaan tekenen. Hij nam een Mexicaans voorbeeld: het 1000 jaar oude Mixtekenpaleis te Mitla bij Oaxaca, waarop de heilige slang in gestileerde vorm als geometrische figuur voorkwam. Voor de nokrand ontwierp hij een figuur van twee slangen met de koppen naar de voor- en achtergevel. De verbinding tussen de twee staarten is geïnspireerd op figuren op de tempel in Uxmal, op 80 km afstand van de geboorteplaats van zijn vrouw. Nadat aannemer J. de

Gier de twee oude schoorstenen had weggebroken, hebben Franse couvreur in 14 dagen de pannen gelegd en de speciaal gebakken nokvorsten met versieringen aangebracht. Het zijn lelies die gelijkenis vertonen met de lelie van de Bourbons, maar dat mag na de Franse Revolutie. De dubbele slangenfiguur prijkt zowel op de zuid- als op de noordkant van het dak. Zo kreeg Guarda na honderd jaar een Aztekendak.

Noten

- 1 Rijksarchief Utrecht, afd. Topografische Atlas: Kadastrale kaart Gemeente Breukelen-Nijenrode, Sectie C genaamd Otterspoorbroek. Idem: Oorspronkelijke aanwijzende tafel der grond-eigenaren en der ongebouwde en gebouwde vaste eigendommen, benevens van derselver inhouds-grootte, klassering en belastbaar inkomen, volgens het kadaster.
- 2 Gemeente Archief Breukelen-Nijenrode, kadastrale legger art. 175: Michael Anton Sinkel te Amsterdam, C 170 tuin en koepel 40r 40e, d.j. 1846 amotie en herbouw > C 1138 tuin 38r 60e; C 171 huis schuur erf 8r 20e, d.j. 1837 bijbouw > C 908 huis erf schuur 8r 20e, d.j. 1846 bijbouw > C 1139 huis erf stal 10r. Via successie in d.j. 1850 naar art. 308: Emelien Moorman, echtgenote van F.L. Kubats, C 1138 en 1139. Legatering in d.j. 1852 naar art. 347: Ferdinand Ludwig Kubats c.s. logementhouder te Breukelen, C 1138 en 1139.
- 3 Gemeente Archief Breukelen-Nijenrode, Raadnotulen 1832-1839, inv. nr. 1.1: Bekendmaking op 4 augustus 1835 dat Z.E. de Heer Staatsraad Gouverneur dezer Provincie op vrijdag 7 augustus 1835 een spreekuur zal houden "des morgens ten 9 uren ten huize van den kasteleijn Kubats in het Statenwapen te Breukelen".
- 4 Gemeente Archief Breukelen-Nijenrode, Bevolkingsregister 1849-1860 onder huisnummer A93: Ferdinand Ludwig Kubatz, geb. Lingen (Hannover) 11.02.1811, R.C., logementhouder, +v (overl. 23.01.1850) +5k. Bevolkingsregister 1860-1875 onder huisnummer A100: idem. Bevolkingsregister 1874-1884 onder huisnummer A116: idem, overl. 27.12.1876. Maria Elisabeth Kubatz, geb. Breukelen-N. 30.07.1837, R.C., logementhoudster, + Maria Agnes Kubatz, geb. Breukelen-N. 3.03.1840. Bevolkingsregister 1885-1890 onder huisnummer A116: idem. Jacobus Reinier Jan Pieter Guth, geb. Utrecht 21.01.1865, N.H., logementhouder, +v +3zoons (komt 20.02.1886 uit Utrecht).
- 5 Toen in het kadaster aangeduid met Sectie C nr. 1355 huis en tuin 8r 30e.
- 6 Gemeente Breukelen-Nijenrode, Bevolkingsregister 1885-1890 onder huisnummer A116a: Jan Jacob Schalijs, geb. Jutfaas 12.04.1834, N.H., notaris, geh. m. Geertruida Vos, geb. Breukelen-N. 19.05.1845 +7k. Bevolkingsregister 1890-1900 onder huisnummer A135: idem +v +7k. Bevolkingsregister 1900-1920 onder huisnummer A135: idem (overl. 29.12.1916) +v (overl. 30.12.1916) +5k. Inwonend: E.B. van Julsingha, geb. Ulrum 5.01.1882, notaris (komt 5.04.1910 uit Dordrecht). N. Mijnlieff, arts, geh. m. A.G. Schalijs (komt 5.07.1917). Klaas de Snoo, geb. Brielle 11.06.1894, N.H. arts, +v (komt 4.08.1920 uit Utrecht).
- 7 Archief Nederlands Hervormde Gemeente van Breukelen, map "Vereeniging Christelijke Naaischool 1877-1947".
- 8 Gemeente Archief Breukelen-Nijenrode, Bevolkingsregister 1885-1890 onder huisnummer A116e: Jean Theodore Adrien Braams, geb. Den Haag 1.04.1834, H.H., burgemeester, +v +4k, +kinderjuffrouw +keukenmeid +2dienstboden (komt 19.05.1886 uit Buren). Bevolkingsregister 1890-1900 onder huisnummer A139: idem. Bevolkingsregister 1900-1920 onder huisnummer A139: idem +v +4k (vertrekt 3.06.1910 naar Renkum). Jonkvr. Theodora P. Röell, wed. Jhr. J.A.F. Backer, geb. Den Haag 24.05.1860, N.H., +4k (komt 30.10.1910 uit Vreeland, gaat 12.09.1919 naar Driebergen). Jhr. Dirk P.M. Graswinckel, geb. Zalk 1.05.1864, N.H., cdt. Rijksveldwacht 7e district (komt 20.04.1920 uit Utrecht). Burgemeester Braams dronk graag een borreltje in een rustig café bij het station. Om daar ongezien te kunnen komen, had hij een plank over de sloot achter zijn huis gelegd. Zo kon hij over het erf van boerderij De Poel op de Stationsweg komen. Volgens de overlevering is hij op een avond bij zijn terugkomst naast de plank gestapt. Omwonenden hebben hem op zijn hulpgeroep gered, maar de sluiproute was sindsdien niet meer geheim.